

ERDÉLYI FIATALOK

A romániai új magyar nemzedék folyóirata.
Szerkeszti: LÁSZLÓ DEZSŐ

Cluj, VI. évf. 1935. IV. negyed. Téli szám.

FŐMUNKATÁRSOK : Balázs Ferenc, Bíró Sándor, Debreczeni László, Demeter Béla, Dsida Jenő, Haáz Ferenc, dr. Jancsó Béla, László Dezső, dr. László Ferenc, dr. Parádi Kálmán, Pálffy Károly, dr. Szilágyi Olivér, Tonk Emil, dr. Váró György, Vita Zsigmond.

KIADÓHIVATALI TITKÁR : László Zoltán.

TARTALOM:

Dr. Jancsó Béla: Ahogy lehet	109
Balázs Ferenc: Isten völgye	111
Dr. Pongrác Kálmán: Reformmozgalom	117
Korunk arcához	121
Szemle : Illyés Elemér, Dr. Farkas Sándor, Szathmáry Jenő L. D. közleményei	122
Főiskolás élet.	

Szerkesztőség és kiadóhivatal : Cluj, Str. Kogălniceanu 13 szám. Földszint. Kéziratok és a lap adminisztrációját érintő levelek a szerkesztőség, illetve a kiadóhivatal címére küldendők.

Lapunk cluji megbizottai :

Ref. Kollégium : Kóréh Béla. Ref. Theológia: Hegyi István. Unit. Kollégium: Miklós István, Ref. Szeretetház : Molnár Ilona.

București megbizottunk : Bedő Gábor tanárjelölt Str. Sfânti Voivozi 50. Marosvásárhelyi megbizottunk : Csegedi Márton, Tg.-Mureș Parochia reformata.

ELŐFIZETÉSI DIJAK : Belsőidőn főiskolai hallgatóknak félévra 40 Lei, egész évre 70 Lei, tanítóknak is 70 Lei, másoknak félévra 70, egész évre 120 Lei. Magyarországon : 1935. január 1-től kezdve 5 pengő, főiskolásoknak 3.50 P., Csehszlovákiában egész évre 40 csehkorona, Jugoszláviában egész évre : 70 dinár.

Magyarországi főbizományos : „Studium“ könyvesbolt, Budapest, Muzeum-körút Magyarországi előfizetési díjak általa is beküldhetőek. Csekszámla : 4041.

Pénzküldemények László Dezső szerkesztő címére küldendők : Cluj, Str. Coganiceanu 16. Református kollégium.

Nyomta a „Gloria“ könyvnyomdai műintézet Cluj, Str. Univ. 8. Telef. 4-70.

Ahogy lehet.

Irta: Dr. Jancsó Béla.

A Németh László lírai utirajza körüli vitába nem kívánok beavatkozni. Csak az útirajz végső ítéletével szemben, hogy az erdélyi magyarság menthetetlenül pusztul, sőt pusztulásra érett, mert hiányzik belőle az életakarát, — csak ezzel a fiatal „építő“ magyartól különösen megdöbbentő ítélettel és elítéléssel szemben jelentem be, hogy bajok vannak a bizonyításnál és ezért a számba nem vett tények alapján a per újra felvételét kérem.

A véletlen, (amelyről Szabó Dezső gyönyörűen mondja, hogy az az általunk láthatatlan kozmikus logika) — a véletlen úgy hozta magával, hogy Németh László útirajzával egy időben két erdélyi könyvet olvastam el. Egy most születettet s egy még csak kéziratban levőt. A megjelent könyv Reményik Sándor új verskötete: a *Romon virág*. Költészetének, tiszta egyéniségének, bátor irodalompolitikai vállalásainak szóló tiszteletünk mellé új lelki szálát fűzött a költő, aki az új erdélyi magyar öntudat első alapigéjét így fejezi ki:

„Nem a mi dolgunk igazságot tenni,

A mi dolgunk csak: igazabbá lenni!“

Meghallják-e ezt a szót azok, akiket illet? Vagy épp úgy el-siklanak felette, mint öt év előtt Makkai Sándor „Magunk revíziója“ felett: „Ami velem történik annak sohase keressem és sohase fogadjam el külső okát addig, amig csak egyetlen belső ok is van, ami hozzájárulhatott ahhoz, hogy az a valami megtörténjék . . .“ Meghallják, nem hallják meg? Ez nem a mi dolgunk. Mi meghallottuk és életünk szerves részévé tettük az öt év előtti szót. Mi meghalljuk és akaratunk kiírthatatlan részévé tesszük ezt a mai szót is.

De mégsem csupán ez az akaratindító szó az, amiért Reményik új kötetét a Németh László figyelmébe ajánlom. Talál ott verseket, amik őt, az orvost, különösen fogják érdekelni. A költő, akinek látszólag nyugodt anyagi élete mögött a neuropatikus adottságok és sajátos egyéni körülmények az állandósulni kezdő sötétlátás működő erői, a költő hónapokig tartó, rendkívül súlyos betegségen megy át. És a lelki elernyedés már-már végsőnek érzett pillanataiban a test megpróbáltatásai között újra talpra szökken az életakarát: Kelj föl és járj!

Megújult szépségekkel, friss erővel, újra versbe kezd, mert megérezte, hogy *szükség van rá*. Kicsiség ez, mindössze néhány vers. De Németh László, az orvos tudja, hogy az életerő szempontjából egy neurozison való győzelem nagyobb mint bármely külső diadal. Ez a szükségességét megérezett költő néhány márványdarabban kifejezi népe mai életét. *Ahogy lehet*, talán ez a legkeményebb tömb.

Mint a Karszton szántó-vető, akinek maroknyi földjét viharok hordják le s ő mégis életet kényszerít a sziklákon, kitartással, megalkuvással. Ahogy lehet . . .

És olvassa el a másik könyvet is, amikor megjelenik. Szerzője nevét talán ismeri: Balázs Ferenc. Az a fiatal unitárius pap, aki 1923-ban a Tizenegyek antológiáját megszervezte, 1923—28 ig bejárta az egész világot s mikor hazajött, őt teljes esztendőn át egy falu gyakorlati életébe próbálta építeni mindazt a tudást, amit egy félévtizeden át őt világrészben összeszedett. És a faluból csak akkor jött el, amikor már el kellett jönnie, amikor agyondolgozott szervezete leroskadt a kiújult tüdőbajban. Mikor Németh László itt járt, Ő akkor már a debreceni szanatórium kórágán feküdt. És betegségében mi az első dolga? Alig engedélyezett pár órai munkaidőt az orvos, íráshoz fog: „. . . Legkevesebb két évi szanatóriumi kezelésre van szükségem, hogy újra ember legyen belőlem. Ez a két év nem ejt kétségbe. Legalább megtudom írni csomó tervemet, amiknek megírására a falu gyakorlati munkái soha időt nem engedtek volna, ha beteg nem leszek. . . Arra, hogy ebben a betegségben el is lehet pusztulni, nem is gondolok. . .” És megírja legelsőnek falumunkája egész történetét, elméletét, gyakorlatát, összes tapasztalatait, azt az utat, amely hosszabb, amely nehezebb volt, mint a másik a világ körül. Az utat, amiből szövetkezet, gazdasági tanácsadó, népfőiskola stb, született a falunak és betegség saját magának. Így, ilyen szemmel és ilyen tapasztalatokkal senki meg nem írta még a háború utáni erdélyi falu életét — az életet A rög alatt, mint a falumunka fiatal erdélyi hőse. Mikor Reymont világhíressé vált paraszregénye megjelent, az akkor lengyel területeken levő német megszálló parancsnokság rendelkezéssel olvastatta el azt minden német tiszttel, hogy belőle a lengyel népet megismerjék. Balázs Ferenc könyve irodalmilag bizonyosan kevesebb a Reymonténál, nem is akar irodalom lenni. De aki az erdélyi faluval, életünk alapjával bármilyen vonatkozásban foglalkozni kíván, annak számára ez a könyve nélkülözhetetlen és elkerülhetetlen. A néprért való jóakarát és tudás küzdelme a néppel: ez az a dráma, amely egész kisebbségi életünk színboloma is; a jóakarát és önfeláldozás küzdelme az előítéletek, önzések és közöny irtózatossá tettétségének nyomtatékával. És a könyv leírt tanulságai mellett ez a szellem, ez a betegágyáról is hatni akaró óriási életakarát: ez is közkinccsé kell válnék. Ha köréje elég szolidaritást tudunk ébreszteni, ami viszont a közösségi életakarát új próbája lesz.

Reményik és Balázs Ferenc: költő és gyakorlati szervező. Két nemzedék, két kifejezési forma: két külön világ. De: két mai erdélyi magyar. És újra felhangzó versen és betegágyon született prózán át: az új erdélyi magyar életakarát két jele. Ahogy lehet. Két tény. Odateszem őket Németh László kétségbeesése elé és kérem a pör újrafelvételét. Mert ha ezek után sem látná, hogy ítélete elharmarkodott, az nem jelenthet mást, mint hogy új történelmi életformánkat: az első magyar kisebbségi életet *kívülről* senki, még Németh László sem értheti meg.

Isten völgye

Irta : Balázs Ferencz*

Sohasem szerettem a terveimről beszélni még kevésbé azokról cikkeket írni. Nincs annál könnyebb dolog, elrendezni a világot papíron s előlegezni magunknak a megváltás gyönyörűségét. Mégis, néha kikiváncozott belőlem a belülről boldogító látomás. Leginkább a kicsi ház előtt a földön heveredve, megértő barátok társaságában. Azt a kicsi házat sok tekintetben azért építettük a feleségem dániai keresményéből, hogy Mészköre csalogassuk az álmodni szeretőket, a nagyot akarókat. A mészközi szőlőhegy legmagasabb és legtávolabb eső szélén fekszik, onnan a falut elrejti egy kiszögellő dombhát. Előtte terül ki az egész Aranyosszék. Távol jobbra az Érchegység csucsai. Közlebb a Székelykő és alatta az áldott síkság a kanyargó Aranyossal. Amikor legelőször arra tévedtem, a temetőn túl kezdődik az ut gyümölcsösök és szőlők között kifelé a hegy fokáig, éppen olyan volt a meglepődésem az egyszerre elébem kitérő vidék lenyűgöző, megtágító és mégis csendes szépsége láttán, amilyen volt minden későbbi vendégünké. Senki sem hitte el, hogy kilátás Mészköről olyan tökéletes eshessék. Ide házat kell építeni, kicsi szalmafedeles kunyhót, őrizze a vidéket. Ide járunk ki az emberek közül. Távol tőlük szükséges távolságban és felettük. Így még mindig azzal a hiba nélküli, homályosság nélküli szeretettel lehet szeretni őket, velük egybekapcsolódó életünket, Istennek ezt az egész áldott, nyüzsgő bűnnel és boldogsággal megvert völgyét mint amilyennel négy évvel ezelőtt ide költöztünk.

Sokat jelentett ez a kicsi ház nekünk. Az építése is öröm volt. A miénk: legyen olyan, amilyenek mi akarjuk: itt nem rendelkezik a keblitanács, a közgyűlés, az utca, a dombtetei sugdolózások. Magas szalmafedele két oldalt csappal, vesszőből font kéménnyel. Vályogolva, sikárolva, fehérre meszelve, az alapja kékes palavizzel befestve. A kövendi cigányok betöltötték a vidéket a hírével. Ki volt kötve, hogy a fala dombosvölgyes legyen! Behunytam a szememet és úgy csaptam a sárt! Hát olyant még ki látott? Nem, olyant még senki sem látott, kis falusi kunyhó akkora ablakokkal, mint a gépkocsívezető szemüvege, a házat három oldalán ölelték körül. Az is jól nézett ki. Alatta közvetlenül, százötven méter mélységben a hurkalyuki földek; a malmon túl az atyafiak már megpillanthatták, amikor kapával, gyomláló késsel munkába igyekeztek. Egész nap az árnyékában dolgoztak. Aki csak az országúton, a kicsi vasuton arra utazott, mind láthatta. Esténként, ha lámpát gyuj-

* Részlet a szerző „A rög alatt“ c. közelebből megjelenő könyvéből, mely falu-munkája történetét, tapasztalatait foglalja össze. Ez a rész falu-munkája távolabbi célkitűzéseiről beszél. A reá annyira jellemző szerénységgel „álmodok szalmája cséplésének“ nevezi, holott ezen az úton az első legmerészebb lépéseket rendíthetetlen kitartással már megtette s előeredményekre mutathat rá.

tottunk benne, Kövenden is tudták, hogy a mészköi papnak vendégei vannak.

Amikor az idő eltelik, papságnak, életnek, emberekkel való bajlódásnak közepe felé jutunk, az ilyen kicsi házak mentik meg jó kedvünket, prófétaságunkat, hitünket.

Nem csalódtam az emberekben, mert mindig elhittem, hogy *olyanok*. Maguknak, hitük szerint, mindig jók. De most még csak az egyéniség erői vannak bennük kifejlődőben. Azok pedig kétfelé néznek. Ami igyekezés befelé, az törtetés, rossz akarat kifelé. Ami jóság, igazság befelé, az önzés, csalárdság, szükkeblülés, emberszólás kifelé. Ezt meg kell érteni s az embert szeretni kell, mert nem rossz, csak olyan. De más ezt így bellátni, az András bácsik és János bácsik életét így belülről nézve megítélni és más épen tartani a gyermeki frissességgel és mohósággal szétáradni kívánó emberszeretetet. Meglassudik, elhidegül a szív, addig támadják az emberek meg nem értése, irigység, kedvetlenség semmibebevés. Szabó Dezső époszi szeretete kivirágzásba indult első roppant műveiben. Aztán beléje szurnak, döfnek, ütnek. Már nem megy. Kétségbeesve vallja be, megered az eső, de hamar eláll. Ha én is még Amerikában, vagy első mészköi esztendőm alatt tudtam volna írni, akármit, regényt, vagy verset, a fajtámról, a felekezetemről! Első feljegyzéseim falusi naplóm, három évvel ezelőtről származik. Ugyanakkor küldözgette a feleségem a leveleit Amerikába az életünkről, a Jula nénikről, a szalmafedeles tündérházakról. Azokat ki akarták adni összegyűjtve, mert a hibákat is szeretettel tudta elfedezni. Most más a leveleink, az írásaink hangja. Lehiggadt. Mérsékelt. Lefojtott. Minket is annyit szurtak, döftek, ütöttek. Alulról, felülről. Megszóltak, beidéztek, vádoltak, ítélkeztek. Ez az ember, most köszönt levett kalappal, ez nem bánta volna, ha a második telet is vakolatlan házban huzzuk ki. Ez meg a kepefát máig sem hozta be: presbiter. Az minden sátoros ünnepen eljön a templomba s hangosan ásit az imádkozásom alatt. Ez vezető ember egyházunkban: a palástomat letépné a vállamról. Ez szemben teszi a szépet, de hátam mögött moszkvai papnak nevez. Ő és talán én is ilyen vagyok, ilyennek látszom. Aki elítél, annak bizonyára igazsága van. Ő tudja. Be nehéz, be sok művészetet kíván az élet. Szeressük egymást emberek. Egy kicsit félrevonulok, elbuvok egy kicsi házba; látjak, Aranyosszék, titeket is, mészköiek, de nem hallom mit mondotok, ez a jó. Innen a magasból, felette állok az emberi gonoszságnak: én pedig jó vagyok, ahogy ti is jók vagytok magatoknak. András bácsi villával a hátán ballag a szekere után. Örvend, mert jól sikerül a kukoricája. Dolgozik, fárad, küzd mindenki. Verejtékkel öntözik a kenyeret. Megérdemelnök a jobb jövőndőt. Be magunkra vagyunk hagyatva! Azonban a sorsunk kovácsai mi vagyunk.

Innen a hegytetőről, a kicsi házból Aranyosszékét megnöve, megszépülve, kiépülve, minden jóval megáldva.

Álmok szalmája, de csépelem.

Ott a hegyen ülő templomon túl, az a sinfalvi katolikus templom, ott van a vidék szive. Három falu találkozik s mindegyik falu mögött még egy falu. Oda telepet képzelek, tiz-husz holdas tagon, köröskörül magas fákkal, hogy már távolról látszodják, itt a hasznosan túl is történik valami. A telep egy végében állanak a vidéki alkalmazott szakemberek lakásai. Kis közös ligetre nyílik valamennyi; napos, magas felelű. Debreceni, vagy Kós Károly tervezte házak. Ez a kertészé, az az állatorvosé. Abban lakik a mérnök; ott az iparművész és építész. Itt az orvos, amott a jogi tanácsadó. Az értékesítő szövetkezet vezetői is elérnek. Ezek a szakemberek fizetésüket Felső-aranyosszék tiz falujának 1500 gazdájától kapják. Őt lejbe kerül mindegyikük minden gazdának. A havonként szükséges negyven-ötven lejt egy értékesítő szövetkezet vonja le minden gazdától a neki tejért, tojásért, buzáért, hagymáért, kender-szöttesért járó összegből. Senki meg nem érzi. De mekkora könnyebbség, hogy ha maga, ha állatja beteg, a segítés minden további díj fizetése nélkül rendelkezésére áll! A felesége szötteseit, fia számára házat, magának sok apróságot megtervez az iparművész. Perektől megóvja a jogász. A mérnök pedig vezeti azokat a telep másik végén elhelyezett szövetkezeti ipari üzemeket, amelyekben részibe feldolgoztathatja elesett állatja bőrét, kenderét, lenét, gyapuját megfésülteheti, megfonathatja, butorait elkészíttetheti, répájából nyerscukrot főzethet, új cipőt, csizmát, ujjast, nagykabátot csináltathat magának, tejét feldolgozzák vajjá, sajtá, lucernájából lisztet őrölnek, csöves tengerijéből darát, s még ki tudja mi minden más nem készül azokban az apró műhelyekben, téglacserép, mész, amelyekben a vidék földnélküli Jánosai teremtik meg maguknak és családjuknak a kenyeret. Elfödik a nagy fák a telepnek ezt a sarkát, valami felhő is eléje ereszkedett, csak az üvegházak s a magtermelő, gyümölcsfa csemete ágyások látszanak, amelyek között ott jár-kelel, intéz, igazít a kertész.

Az embernek szüksége van nyersanyagokra és képessége, hogy a nyersanyagokból felhasználható terméket készítsen. Nyersanyag termeléshez föld kell. A feldolgozás sokféle üzemben történik. A legegyszerűbb és legáltalánosabb műhely a konyha, ahol a háziasszony a burgonyából levest készít, s a kenderszöszit megfonja, megszövi. Vannak azonban olyan eljárások, amelyek meghaladják egy családi háztartás berendezését s amelyekre ha valaki mégis fölkészül, nemcsak a maga, de sok más család hasonló szükségét el tudja látni. Szükségképp alakult ki a társadalomban az iparos csoport. Ha azonban egy adott vidék ipari szükségletét túl sok egyén kívánja ellátni, ami igen gyakran megtörténik a mostani rendezetlen körülmények között, mindjárt zavarok keletkeznek. Mennyivel

okosabban járt el az a falu, amelynek berendezett kovácsműhelye van s abba oda szerez egy vagy két mestert, éppen anynyit, sem többet, sem kevesebbet, mint amennyi a falu összes lovait meg tudja patkolni, szekereit, ekéit megigazítja! Miért ne lehetne ezt a rendszert bevezetni minden iparágnál? S ha most már vannak olyan mesterségek, amelyek üzéséhez nagyobb berendezés szükséges olyannyira, hogy azzal az egész vidék szükségletét el lehet látni — fonó gyár, timárság, tejüzem és a többi — akkor azt az üzemet természetesen már nem a család, nem is a község, hanem az egész vidék szövetkezetbe tömörült lakossága fogja fölállítani.

Mi történjék azonban azon nyersanyagokkal — vas, fa só, petroleum, — amelyek a vidéken ki nem termelhetők, vagy azon ipari termékkel — finomított cukor, papír, gipsz, cement! — amelyek elkészítéséhez olyan berendezés szükséges, hogy azt egy vidék sem meg nem bírja, sem meg nem kívánja?

Azokért a család, a falu, vagy a vidék olyan termékeket ajánl és ad cserébe — a csere közvetítője az illető ország pénzegysége — amelyenkből ő fölösleget tud termelni amelyekre más vidékeknek szüksége van. Az árucseré tehát el nem kerülhet. A teljes önellátás megvalósíthatatlan de itt is a vidék lehetőleg egységesen jár el értékesítő szövetkezetei útján. Az egyes család mindent meg tud kapni a fogyasztási szövetkezetekben, amire csak szüksége van s a bevásárláshoz a pénzt az értékesítő szövetkezetekből kapja, amelyekbe áru-fölslegét beadta. Esetleg pénzt kezébe sem fog, mert a beadott mázsa hagymáért, buzárt, almáért folyószámlája terhére rendre hord haza petroleumot, sót, vas-eszközöket; s még az adóját is a szövetkezet fizeti ki. A fölösleget pénzben kapja kézhez. Azzal utazhatik, láthat világot. Innen a kicsi házból nézve, most a lenyugodni készülő nap fényesre festi az Aranyos kanyarodásait, mindez olyan egyszerűnek, olyan természetesennek tűnik fel.

Ma minden szövetkezet egy célt szolgál: az összefogás eszközeivel pénzt juttatni, minél több pénzt az egyes emberek kezébe. Új Aranyosszék szakít ezzel a módszerrel, most a családoknak sok pénzre van szükségük, mert még a finom lisztet is pénzért vásárolják. Új Aranyosszék szövetkezeti műhelyeket állít föl, a gazdák saját maguk által termelt nyersanyagaikból ruhákat, cipőket készíttethetnek maguknak. Gyapju, len, kender és selyem megfelel minden ruha és fehérnemű szükségletnek; bőr is kikerül minden háztartásból; mézet és nyersoukrot nem nehéz előállítani. Az orvost meg a többi szakembereket aránylag kevés megerőltetéssel tartja el az ezeröttszáz család. A varázslatos dolog megtörtént: az embereknek kevesebb pénzre van szükségük. Ezt a kevesebb pénzt kell a vidék értékesítő szövetkezeteinek előteremteni.

Még ha nem is sikerül minden család megélhetését teljes mértékben biztossá tenni, kétségtelen, hogy nagy mértékben

könnyebbül az a ruházati, élelmezési cikkek és a szükséges szakértő vezetők közvetlen előállítására és alkalmazására következtében.

Minden falu központja lesz a szövetkezeti ház. Benne a vidék fogyasztási és értékesítő szövetkezeteinek a fiókjai s azok a termelő műhelyek, amelyekből minden faluba kell jutnia egynek. Körhelyiségek, könyvtár és olvasószobák és egy nagy terem előadások számára egészítik ki az épületet. A vidék központi telepén fognak lakni a szakértő vezetők s nyerne elhelyezést az egyfokkal tágabb hatáskörű ipari és mezőgazdasági üzemek. És ott lesz a Népfőiskola. Külön alkalmazott tanárookra nincs szükség. A nevelés feladatát úgy is százszor jobban ellátja az ember, aki ténylegesen résztvesz az életben, vegyül az emberekkel, mintegy a folyton haladó, változó élet ütőerén tartja a kezét. Nincs rettenetesebb a tanártípusnál, aki belemerevedett a maga neveléstudományába, mindent abból a szempontból ítél meg, vagy végez, hogy azzal milyen nevelői hatást ér el. Az ilyen tanáros emberek képesek a legkevésbé befolyásolni az ifjúságot. Ellenben a mérnök, az orvos, vagy a társadalom akármely más küzdő tagja sugároz magából valami tényleges értéket, hiszen nyilvánvaló hogy a példa a legjobb tanítómester. Ezek az emberek magukba rétegezték és raktározták a sokféle étellel való szembenállás eseteit. Aki velük tölt egy napot, egy telet, átömleszti magába hősiességüket, kezdményezési tehetségüket, a lemondás és újraelkezdés művészetét, a kis dolgokban való elmerülés tudományát. A vidék többrevágó ifjúságát ezek a férfiak és asszonyok fogják fölbreszteni, étellel, lélekkel eltölteni. Nem tudás nyujtását tartják első kötelességüknek, hanem a tudás és haladás vágyának fölbresztését s az önművelés, a nyujtott alkalmazás kihasználása módszerének elsajátítását. Azok az ifjak, akik e Népfőiskolában egy vagy két telet eltöltöttek, mások lesznek minden tekintetben, mint a többiek: rajtuk fog nyugodni a falu vezetésének a terhe.

Még más előnye is van e megoldásnak, amely a vidék alkalmazott szakértőit teszi a Népfőiskola tanítóivá. Az ifjak ugyanazokkal a vezetőkkel maradnak érintkezésben későbbi életükben is, mint akik az igazi élet szikráját lelkükben fölgyujtották. Tőlük átvettek elképzeléseket, álmokat s ime, az ifjak hazamennek falvaikba s ugyanazok a vezetők jönnek, hogy javasoljanak, terveket kerestülvigyenek. Mennyivel több reménye van Isten völgyének. Nő a biztos alap évről-évre, amire építeni lehet.

A falvakat közelebb hozza egymáshoz a villamos körvasút, amelynek erőforrását a megrendszabályozott Aranyos szolgáltatja. Téli estéken összegyűl a vidék a nagy központi előadóteremben színi és mozielőadások élvezésére. Lesznek ünnepélyek és kirándulások. Innen a kicsi házból látom, amint a felpántlikázott hosszú szekérsor kiindult Várfalváról, hogy a falvakat hatalmas ünnepi felvonulásban körüljárja. De már le-

nyugodott a nap. Halvány pára borítja a völgyet. Kicsit hűvösebb a levegő is; jó lesz bemenni a faluba, a nagy házba, az emberek közé, a mába.

Két megoldásra váró kényes kérdése van ennek az egész elképzelésnek. Az egyik kül-, a másik belpolitikai. Miképen biztosítható az árucseréhez szükséges pénz a külvilágtól, ez az első kérdés.

Felelem erre: ahogyan ma biztosítja a vidék a petroliumra, adóra, selyemharisnyára valót. Nem én képezem el, mert megvan ez a külső világ s ennek kell az amit mi termelünk. Ha Aranyosszék lázassá válik s megvalósítja az álmot, a világ többi része még józan, köznapi, boltokkal és bankokkal és piacról élő középosztállyal. Onnan kapjuk könnyen azt a kevesebbet, amire szükségünk van, ha ma a többet is valahogy kicsikarjuk. S ha a mellettünk elterjedő vidékre is átragad a szent bolondság, az is megszervezi magát, s a rajta tul lévő és Erdélynek, a világnak minden vidéke? Amit egy vidék meg nem tehet, az könnyű tíz vidék, vagy száz vidék szövetségének. Lesznek akkor vasgyáraink; cement, cukor papír, gép és száz másféle üzemeink! Csak már ott tartanánk! Egy ilyen alulról terjedő ember-szervezettség nem papiroson, de a tényleges valóságban fogja rendre megoldani összes fogas kérdéseit, amelyek ma a legképzettebb közgazdászt is zavarba hozhatják.

És a belpolitikai kérdés: mi lesz a földtulajdonnal?

A Hurkalyuki Társaság utat mutat.

A Vidékfejlesztő szövetkezet földet szerez s ezt nem a legtöbbet ígérőnek, a sokhoz többet szerezni akaróknak, hanem a földben szűkölködőnek adja ki földadéért. Nem vásárol több birtokot, csak annyit, hogy minden földre igényt tartónak jusson. S az átlagosnál nagyobb birtokot nem részesíti előnyben. Értékesítő szövetkezetei nem vesznek át termékeket korlátlanul. Főlöszleges földeti termékeit a gazda csak nagy bajjal fogja tudni értékesíteni. Szekereznie kell messze vidékekre, kitennie magát a vásár kockázatainak. S amit ma minden gazda természetesnek talál, azt akkor tehernek és veszedelemnek fogja tartani mindenki. De meg aztán művelőt sem igen fog kapni a nagybirtokos a földjeire. A szövetkezet által ellenzett telepítések sok nehézséggel fognak járni. Felesleges földjeitől így mindenki kénytelen lesz megszabadulni. Azokat a Vidékfejlesztő megvásárolja s további földbirtokok egyenlősítésére fogja felhasználni.

. . . Álmodok szalmája, de csépelem.

Az irány ki van jelölve: Isten völgye. Hányan tudják, hogy arra tartunk?

Arra tartunk-e?

Fölmegek a kicsi házba s megálmodom.

Reformmozgalom

Irta : Dr. Pongrácz Kálmán

Minden fogalomnak kétféle jelentősége van : egy nyelvtani és egy másik, amit a tömeg ért alatta. A reform szó: újjáteremtés, megújulás. Egy fennálló rendszer gyökeres átépítése a fokozatos haladás útján. Több, mint egyszerű változás és kevesebb, mint forradalom. Irányított haladás.

Nálunk azonban a reform szó a tömeg tudatában teljesen összeforrt az 1848 előtti reform-korral. Ennek következménye a mai u. n. reformmozgalmunkban minduntalan visszatérő Széchenyi meg Kossuth-idézés és egészen más helyzetünkben a hasonlóságok erőltetése. Holott a mai reformmozgalom abban pl. lényegesen különbözik a múlt századbeltől, hogy azzal ellentétben ez szellemileg, de főleg mozgalmilag nem volt előkészítve. Az ebből eredő veszélyekre válaszként a hirtelen uralomra jutott fasizmus és nemzeti szocializmus példákra szokás hivatkozni, hogy ott is előbb volt a mozgalom, mint a rendszer. Am ott évtizedes őszintén liberális kor tette lehetővé bizonyos szociális eszmék legszélesebb elterjedését és a szervezkedés szükségének köztudatosodását.

Nálunk azonban, ahol állam és társadalom egyforma idegenkedéssel és ellenségeskedéssel fogadott minden radikálisabb eszmét és gondolatot — valódi, komoly, reális és maradandó eredményeket biztosító reformkor sem születhetik meg kellő szellemi előkészítés nélkül.

Mindezeket figyelembe véve tehát kicsit korainak és elietettnek kell tartanunk *Makkai János* ama megállapítását, hogy : „az új rendszer . . . lelkileg máris megszületett . . .” (*Makkai János* : Az új magyar rendszer és Európa. — Új Magyarország 1935 április 21. szám.) Tulzott és optimista *Matolcsy Mátyás* ama megállapítása is, hogy : „A magyar élet, a magyar társadalom ketté szakadt . . . a háboru előtti liberális világnézettel szembe helyezkedő, a neobarokk hatástól mentes generáció 1934-ben már számban és felkészültségben megerősödött annyira hogy a szolidaris nacionalizmus tartalmi feltételeit is körvonalazza, közreadja, elvigye a néphez . . .” (*Matolcsy Mátyás* : Válasz. — II. évf. 180—181. old.) A szakadás azonban nem annyira éles s jelen alakjában sokkal inkább pártpolitikai, mint világnézeti vagy szellemi színezettséggel bír. *A mozgalom vezetői kivétel nélkül mind olyanok, akik már az előző rendszerben is szerepeltek, de kellően kidolgozott terv hiányában — élre kerülni nem tudtak.*

Ez a változás jelen pillanatban sokkal inkább személy-, mint rendszerváltozásnak látszik, mert a tulajdonképpeni „reformszellem” és „reformpolitika” hirdetője az elmúlt másfél évtized alatt nem annyira ez a többé-kevésbé elhelyezést talált idősebb, hanem a mai „harmincas”, vagy még inkább „huszas” generáció volt

A reformmozgalom generációs összetételében sem egységes. (Reformnemzedék. — Rőpirat 3. old.) A mai reformmozgalmában

*kettős, sőt szorosan értelmezve hármás irányu akció húzódik meg: a kormány hivatalosan bejelentett és képviselt reformmozgalma és az általunk a továbbiakban kizárólagosan tárgyalt „reformnemzedék” által megindított szervezkedés, mely ismét elválk, más árnyalatot kap harminc- és negyvenéves, valamint kormánypárti és kormányon kívüli, illetőleg ellenzéki csoportjánál. Átfogó, a magyar élet és a modern kor minden nyugtalanító kérdésére feleletet adni tudó, egységes reformszellem és program hiányában tehát a párt és generációs szempont jelenleg még tulteng e mozgalomban. A szellemi előkészítés és nevelés hiánya a jelenlegi reformmozgalmat célkitűzéseiben heterogénné s egységében ad hoc — nem reform, de párhatalmi jellegűvé teszi. Pedig a „generációs közösség a közös probléma közössége” — írja találoán *Joó Tibor*. Az elhelyezkedés nehézsége, vagy a közéleti háttérbeszoritottság magában még nem jelent generációs élményt, tehát elvi tartalom nélkül az új egység tartós alapjául sem szolgálhat. „A történeti generáció nem lehet egyéb, mint szellemi egység . . . (mert) a pozíciók utáni vágy és az ebből fakadó összeesküvés még nem generációtermő erő. Egyszerűen érdekszövetkezet jön így létre, még ha kortársak érdekszövetkezete is. Akkor valódi a generáció szellemi-történeti értelemben is, ha pozitív szellemi tartalma van. (Joó Tibor: A nemzedék fogalma. — Válasz II. évf. 53. és köv. old.)*

A „nemzedék” eme korszakformáló ereje a múltban a *48 as átalakulásban nálunk is hiány nélkül érvényesült*. Hiszen a nagy reformnemzedék politikai öntudatosodásának és politikai állásfoglalásának kialakításában pl. *Széchenyi* irodalmi működésének oly nagy hatása volt, aminő magyarul író embernek eddig még nem jutott osztályrészül.

A világháboru utáni Magyarország azonban sokkal fáradtabb volt, minthogy ilyen lelki és szellemi átalakuláson és ujjászületésen képes lett volna átészni. Nagy egyéniségekben ez a kor éppen olyan szegény volt, mint nagy eszmékben és társadalmunk szinte végleg elvesztette érdeklődését a köz- és szellemi élet elvi küzdelmei iránt. A mennyiségileg tulfejlődött sajtó végleg párt és foglalkozási kategóriák érdekeinek kiszolgálójává vált, tekintetét soha sem az egész nemzetre szegezte és mereven elzárkózott minden fiatal vagy korszerű hang továbbításától és publikálásától. Az anyagi létében amúgy is megrendített és nélkülözö „új nemzedék” így szinte szisztematikusan lett rá nevelve arra, hogy a közélet megnyilvánulásaitval szemben közönys és nembánomná válják, hogy azt mint számára elérhetetlen és idegen területet elhanyagolja és érdeklődésével tőle elforduljon. Miután ennek az új nemzedéknek nem adtak időt és módot arra, hogy önmagát egyénileg kiművelje és közös szellemi és társadalmi munkával saját generációjának egységesítő öntudatát megteremtse, a reformkor és reformszellem sem születhetett meg egységesen ennek a nemzedéknek körén belül, (Németh László: A magyar élet antinómiái. — Válasz I. évf. 132. old.)

Az új nemzedék *anyagi elesettsége* és az ebből származó közéleti háttérbeszorítottság *eredményezte azt, hogy e generáció érdeklődésével elsősorban a szociális kérdések felé fordult s közös alapra helyezkedni is csupán e tekintetben tudott. A multhoz képest már ez is nagy eredmény, de veszélyt is rejt magában abban a tekintetben, hogy tulzott jelentőséget tulajdonít elég szűk körre kiterjedő saját szempontjainak s eltereli társadalmunk érdeklődését a függetlenné válásunk által ugyancsak aktuálissá és elodázhatatlanná váló egyéb bel- és külpolitikai, valamint társadalmi reformoktól. A birtokreform, telepítés, hitbizományi reform, egyke kérdés — mind időszerű és nagyjelentőségű kérdései a magyar életnek, azonban népünk dunavölgyi és európai helyzete sokkal komplikáltabb, minthogy ezek a problémák egymagukban képesek lennének kimeríteni teljes élettartalmát. A reform ily kis mérvű nem lehet s a reformkor a bel- és külpolitika összes problémái tekintetében új tájékozódást és helyezkedést feltételez.*

A reformnemzedék egysége azonban e pontokon már megszűnik. *A kisebbségi kérdés tekintetében még azonos felfogást vall, mikor a teljes kisebbségi és nemzetiségi kibékülés szükségességét hirdeti, azonban a többi probléma tekintetében közös álláspontra jutni nem tudott nemcsak külpolitikai, de belpolitikai vonatkozásban sem. A reformnemzedék felfogásában még nem alakult ki kellő tisztázottsággal a magyar-dunavölgyi kérdés korszerű megoldásának programja, pedig enélkül nemcsak érvényesülni, de még csak elindulni sem tudunk.*

A külpolitikai program tekintetében két irányzatot különböztethetünk meg benne: az egyik Kossuth dunai konföderációs gondolatából kiindulva akar új középeurópai államszövetséget. A másik rokonszenvezik az új osztrák-magyar monarchia gondolatával.

Belpolitikai téren a „népiség” gondolatát a nemzeti szocialista jelszavak téves irányba terelik. A pozitív program hiánya itt is nagyon érzik. (E cikk megírása után jelent meg Matolcsy Mátyás kitűnő könyve: Az új földreform munkaterve, amely e nemzedék első pozitív programja. Szerk.)

A kicsit doktriner és tulzott, főleg irodalmi és irodalomtörténeti elképzelésekből kinőtt és táplálkozó „népi” és „konföderációs” elméleteket tehát kapcsolatba kell hozni a reális történelmi talajból kinőtt közjogi és politikai elvekkel is. A magyar reformkor politikai értelme és célja nem lehet más, mint a pólusok és antipólusok közötti helyes ut fejtalálása és a doktriner mult és jelenbeli szélsőségektől való tartózkodás a nemzeti érdekek és szükségletek, a belülről kialakított korszerű eszme és a világháramlatok reális szintézisének keresztülvitele.

Ennek a létrehozására a hajlam és akarat benne él a mai reformnemzedékben, csupán elvi létfeltételei hiányoznak. Ennek a nemzedéknek eddig csupán érzelmi és gazdasági vonat-

kozásban alakult ki a „generációs élménye“, de szellemi és elvi téren a reformkorszak teremtéséhez elengedhetetlenül szükséges homogenitás még hiányzik.

Ahhoz, hogy ez az egységes szempont kialakulhasson, az szükséges, hogy a reformnemzedék mindenek előtt *önmagán es a saját életén hajtsa végre a revízió nehéz munkáját. Széchenyi szavai ma is aktuálisak*: „Arról kell végre meggyőződve lennünk, hogy nem a kormány valódi oka elnyomatásunk és hátramaradásunknak, hanem értelmi súlyunk fejletlensége s így parányisága, amiből természet szerint fakad: káros intézményeink nevetséges magasztalása; hazaszeretetet s közhasznot előmozdítani törekedő nemes őszön helyett kis privilégiumaink bálványozása s Ön legközelebb hasznunk nyomorult vadászata, igazi helyzetünk, mibenlétünk s igazi hasznunk sohai el nem ismerése s így minden előmeneteli s nemesülni vágyásnak tökéletes híja. (Széchenyi István; Stádium 9 oldal). Ez elv modern értelemben vett felismerése és Széchenyi szellemének aktualizálása birta rá *Makkai Sándort* a harmincas évek elején híres könyvének megírására és ebben annak a gondolatnak kijelentésére, hogy jelenünk legfontosabb problémája a morális és kritikai nemzetszemlélet kialakítása, tehát: „magunk revíziója“. (Makkai Sándor; Magunk revíziója 30. oldal). A század elején *Bernát István* is felismeri a morális megújulás szükségét. (Bernát István; A magyar demokrácia múltja, jelene és jövője 52. és 53. oldal). *S a jelenben Németh László*, a reformnemzedék egyik legkiemelkedőbb reprezentánsa, aki a „magyar elit“, egy minőségbeli „új nemesség“ közéleti érvényesüléséért és uralmáért szállt sikra, így ír: „Az emberhez méltó kérdés végül is nem az, hogy milyen gazdasági rendben éljünk, hanem, hogy milyenek legyünk. Megújhodott népek másolt intézkedései, közzgazdasági reformok a lelkek reformja nélkül: visszajukra silnek el. (Németh László: A reform. — Tanu 1935. I. 12. old.)

A már bekövetkezett gazdasági és szociális „generációs élményt“ tehát egy új, morális és szellemi élménnyel kell egészíteni. Ennek azonban személyi feltétele az, hogy a mozgalom *élére a reformnemzedék elit csapatát kell állítani, érvényt kell szerezni a minőség előjogainak és az irányító szerepet azoknak a kezébe kell letenni, akik manapság is képesek áldozatra elszántan élni az önzésben, a hagyomány gazdagságát képviselni a sivárságban, a nélkülözést vállalni az eszme érdekében.*

A megindult reformmozgalom ezt az egészséges és mondhatni nélkülözhetetlen *szелеkciót ma még sajnos nélkülözi.* Egykét tiszteletreméltó kivételtől eltekintve reprezentánsai azok közül kerülnek ki, akik szellemileg sohasem voltak szolidárisak e mozgalom célkitűzéseivel s jelenleg csupán a pártpolitika szeszélye folytán kerültek irányító vagy reprezentatív szerepbe. *A reform nemzedék mozgalmának rövidesen legnagyobb problémája lesz ennek az elvi és gyakorlati ellentétnek a megszüntetése, amit a mozgalom érdeke és az ország jövője egyformán megkíván.*

A reformnemzedék „elit“ csapata a mozgalomba ma még nem tudott beleilleszkedni — szerepe tulajdonképpen az ingáé. Hasonlít a Széchenyiléhez, akinek konzervatív és liberális pártokhoz való viszonyáról találóan írta Grünwald Béla: „Hol az egyikhez, hol a másikhoz áll, amint meggyőződése szerint egyes esetekben az egyiknek vagy másiknak van igazsága, de egyiknek sem adja oda magát, mert mély elméjével meglátja hibáikat, melyeknek részese nem akar lenni... Inkább mind a két fél bizalmát bíró közvetítő kívánt lenni, mint küzdő fél. Taktikája teljesen egyéni volt, mely nem illett a fennálló pártviszonyokba.“ (Az Új Magyarország 486 oldal.)

Széchenyi tragédiája a nemzet tragédiája lett. A reformmozgalom, melynek szellemiekben és mozgalmi téren is szülője volt, háttérbeszorította és az aktív munkából kirekesztette. Az eszmék túlnőttek rajta, reális, mérsékelő és kritikai nemzetszemléletét és politikáját elseperte a túlzók, optimisták és jóhiszeműek előretörése. „Széchenyi reformkorszaka“ Széchenyi nélkül valósult meg s a nemzet ezért 1849-ben vesztes háborúval s egy doktriner, nemzeti tartalmában meghamisított liberális korrallal fizetett. Az új reformmozgalomnak tanulnia kell a múltból. A szellem és erkölcs elsőségét biztosítani kell ebben a fiatal mozgalomban is, mert e nélkül komoly változást elérni nem lehet.

KORUNK ARCÁHOZ.

A beteg joga,

hogy egészségét visszaszerezni törekedjék. Ezt a jogot elismeri minden hivatalos hatalom, mikor katonai, vagy polgári kötelességeinek teljesítése alól betegsége miatt vagy idejére felmenti. Ezt a jogot, az élethez ragaszkodás jogát tartja tiszteletben a törvénykezés, amikor a vádlott ügyét betegsége alatt elhalasztja. Irott szavaknál mélyebben: az emberi jóérzés s a mindenkit utólrő halál legnagyobb egyenlősége is ezt parancsolja. Ezzel szemben mi történt? Makkai Sándor, Erdély református püspöke súlyos betegen fekszik egy budapesti szanatóriumban. Betegsége miatt több havi szabadságot kapott. És ezt a szomorú helyzetet egyesek alkalmasnak találták arra, hogy képtelen, súlyosan becsületbevágó rágalmatokat és azt a „Magunk reviztója“ írójáról elhíhetetlen hírt terjesszék írásban és szóban, hogy egy ottani püspökségért elhagyni készül Erdélyt. Izléses és férfias dolog egy távollévő, védekezni, vagy cáfolni nem tudó beteget támadni? A közéleti felelősségrevonásnak megvan a maga megfelelő törvényes és férfias módja: a kritika szemtől-szembe, a megalapozott és bizonyítandó vád szemtől-szembe az illetékes helyek előtt, ahol a vádlottnak is meg van a módja a védekezésre. A háttátmadás: gyávaság, a védtelen beteg piszkolása: embertelenség. A gyógyultan hazatérő Makkai Sándor hozzá méltó válaszában mi bizonyosak vagyunk. De addig: hallgasson el a felelőtlen sakáll-üvöltözés betegágya körül. Addig a mi legnagyobb szellemi értékünkhez ne jusson innen más hang, mint aggódó szeretetünk szava, amellyel a mielőbbi teljes felgyógyulást kívánjuk annak, akinek annyit köszönhetünk s akire akkora szükségünk van.

A K. Ref. Theol. I. K. E. munkája az ősz folyamán minden vonalon kellő időben beindult. Visszaesést egyik ágban sem mutat. A tagok száma 17-el szaporodott. Az imahetet november 11-16-ig megtartottuk. Nevezetesebb ese-

mény az I. K. E. otthon átalakítása és az I. K. E. kórus megalakulása. Ez utóbbiban minden érdem a Dolly-Szabó Géza igazgató uré, aki önzetlenül felajánlotta nekünk a szolgálatát.

M. József.

SZEMLE

Románok az erdélyiségről. Az erdélyiség eddig sok irodalmi és társadalmi vitára adott alkalmat. A helyes megfogalmazás azonban csak keveseknek sikerült, legtöbbször a tárgyilagosság helyetti egyéni érzelmeiket és szempontokat vittek bele a szó értelmezésébe és jelentésébe.

Popa Grigore cikke az erdélyiségről („Paginii Literare“ 1935 szept. száma) szintén ezek közé az írások közé tartozik.

Lucian Blaga nyomán megállapítja, hogy a nemzeti lélek kialakulásában a főtenyező maga a lélek, míg a táj csupán a lélek keretét, a lélek önmaga kifejezésének formáit szolgáltatja. A táj hatása nem ad a táj hazában együtt-lakóknak egyöntetű lelki alkotót, hanem éppen fordítva: a különböző néplelkek adnak a táj hazának különböző lelki formát.

A román lélek kifejezési formája a „havasi vidék“ („plaiu“) fogalmához fűződik, melytől elválaszthatatlan az oláh pásztor („ciobanul valah“) és amely az ország minden vidékén egy és változatlan.

Erdély szellemi egységét tehát csak a román lélek adja meg, mert a román lélek hordozza magában félreismerhetetlenül a valódi sorstudatot, mely nélkül a táj átalakítása, átlenyegítése lehetetlen. Ez a sorstudat — mely egyben a pánrománizmus alapja is — a másik két erdélyi nemzetnél, a szászoknál és a magyarnál nincs meg. A szászoknak csak nosztalgikus emlékeik vannak a Rin-völgyi régi hazájukról. „Más tájra hullva, a szász lélek kono- kul örzi hazai kincseit és ezekkel próbálja szakadatlanul az erdélyi tájat életkövetelményeinek megfelelően át- lenyegíteni.“ Ezért minden megnyil- vánulásuk zavaros és körültekingő.

És a harmadik nemzetet, a magyart sem helyezi Popa Grigore cseppel sem előnyösebb helyzetbe amikor azt írja: „a magyar forró vérre a Steppék végtelenségei felé nyerit („nechează“), még a háboru utáni szenvedés sem erdélyi magyar szenvedés, „ugyanígy sir a csehszlovákiai, pusztai, vagy buda- pesti magyar is.“

Igy tehát transzilvánizmus nincs. A magyar és szász lélek megbontaná eszerint a transzilvánista egységet. Legfeljebb csak egy transzilvánizmus-

ról beszélhetünk s ez megfelel az erdélyi román léleknek.

A kisebbségeknek nincsenek olyan néptömegeik, melyek az íróknak érzelmi alapot adnának (?) A kisebbségi íróknak ezért nincsenek az erdélyi lelket, az erdélyi szellemet kifejező írásaik, a magyar íróknak vagy politikai számításuk vannak, vagy transzilvánizmusuk a turáni fajra annyira jellemző sirás és vigadás, sóhaj és tánc közötti hánykolódás, — az európaiság és ázsziasság között nem tud miliőjéhez alkalmazkodni.

S itt még tovább megy a cikkíró: az erdélyi kisebbségi írások éppen a transzilvánizmus tétele ellen tesznek tanúbizonytságot. Ezekben az írásokban ugyanis mindig az erdélyi román népi alakok elevenednek meg, csaknem minden erdélyi könyvben szerepel az oláh pásztor („ciobanul valah“) alakja. Itt elfelejti, hogy ezzel a tételével éppen a transzilvánizmus egységességét és létezését bizonyítja mindahárom nemzetnél egyformán. Ha a kisebbségi írások tele vannak román népies figurákkal, úgy vannak román erdélyi írások is magyar alakokkal és éppen egyik legnagyobb román regényíró Rebreanu az, aki hangoztatja az erdélyi írók közös vonását, az erdélyi színezetet. Ezen kívül a cikkírónak halvány ismerete sincs a legerdélyibb magyar írókról és költőkről: Tamási-ról, Nyírő-ről, Kós-ról, Tompá-ról, Áprily-ről és Reményik-ről, — sem pedig a szász Meschendorfer-ről és Zillich-ről. Addig nem beszélhet a szerző az erdélyi magyar lélek összetételéről, míg ezek írásait nem ismeri. Az is vitatható, hogy a fajnak mindig olyan nagy szerepe van-e a nemzeti lélek kialakulásában? Az erdélyi lélekre pedig egyáltalában nem vonatkozathatja a „turáni jeltegetettség“, a „sóhaj és vigadás közötti hánykolódás“, mert az erdélyi sajátosság éppen az ellentétek között kiegyensúlyozott magyar lélek megnyilvánulása.

Az erdélyi táj épp oly elválaszthatatlan az erdélyi magyar néptől, mint Popa Grigore néptől és ennek a népnek az írása sem tűrközhetette jobban vissza az erdélyi földet, mint a magyar vagy szász íróké. (Tamási „Ábelje“, Nyírő „Úz-Bencéje“ vagy Kós „Varjunemzetsége“.)

Az első erdélyi magyar líra a természeti líra volt; azon keresztül ébredtek rá a magyar költők Erdélyre. A tájjal kapcsolatban jelentek meg műit, hagyomány, történelem. Így került bele az irodalomba a természetből annyira elválaszthatatlan nép, legyen az román vagy magyar pásztor — de erdélyi mégis. A szomszéd népektől szellemileg annyira elzáródott Erdély, hogy irodalmában szükségszerűen nem is fejeződhetett ki más, mint a tájjelleg. „Erdélynek külön földjazi jellege van s az odaválók, vagy még csak az ottlakók is nem szabadulhatnak a szinte észrevétlen, tehát annál erősebb hatásoktól“ írja Iorga. Nem az erdélyi lélek olvad bele a tájba — mint ahogy a népköltőknél van és ahogyan Popa Grigore megfogalmazta Lucian Blaga nyomán — hanem a táj olvasztja bele a lelkeket. Ezért van Erdély lírájának zordon, komor, szinte tragikus felé hajló színezete.

De nemcsak a magyar, hanem az erdélyi százsz lelkét sem ismeri a szerző. Az erdélyi haza és a sors élménye épp úgy él bennük is, mint a másik két nemzetben. „Anders rinnt hier die Zeit“ — másbep forog itt az idő — mondja a legnagyobb erdélyi százsz író, Meschendörfer.

Kár a Popa Grigore-hoz hasonló írásokkal a három nemzet közeledésének útjába akadályokat állítani. Kár a közvélemény elé görbe tükröt tartani, mely annyira torzul tükrözi az erdélyi képet, mert ezzel a cikkel írója a saját nemzetének ép úgy árt, mint a kisebb-
ségeknek.

Ilyés Elemér.

Dr. Kacsó László és Dr. Jancsó Béla: A szoptató anya és gyermeke. („Hasznos Könyvtár“ egészségügyi sorozatának első füzeté.) A tartalmánál fogva méltán könyvnek is nevezhető füzet az anya és csecsemő védelmét és gondozását tárgyalja, tehát a nemzetegészség legfontosabb tényezőjét, a jövő generáció egészségének megalapozását. Hogy népünk mennyire nem ismeri nemcsak a gyermek-higiéniát, hanem az általános egészségügyi elveket, azt igazán csak a vidéki orvosok tudják. Hét évi vidéki praxisom alatt alig akadt 2—3 olyan fiatal anya páciensem, aki némileg tájékozva volt saját és csecsemője gondozását illetőleg. Legtöbb — különösen falusi — fiatal anya nem is sejti, hogy kell saját magát és csecsemőjét ellátni úgy táplálék, mint tisztaság dolgában, ma

is ősdi módszereket, szokásokat követnek, vagy megfogadják a szomszéd-asszony, vagy a bábává felcsapott cigányne tanácsát.

Mindezeket csak azért vettem előre, hogy rámutassak annak a misszióznak a fontosságára, amelyet a szerénynek látszó, de tartalmas füzet betölt anyá és csecsemővédelem szempontjából. A szülők gyermekeikben élnek tovább; úgy kell nevelnünk gyermekeinket, hogy úgytestben, mint lélekben ha lehet még: felülmuljanak minket.

A füzet nagyon ügyesen, kompenzálódóan van összeállítva. A fájáért aggódó, áldozatkész, jól képzett városi orvos ideális elképzeléseit, nem céltudatát látom benne. Hibája, hogy kissé túltömör, tulsok ismeretet akar nyújtani ilyen kis helyen az iskolázatlan közönségnek. Általában igen tudományos jellegű cslját és leendő olvasói körét tekintve s így nehezen fogja egy falusi asszony teljesen megérteni. Nagyon alkalmas ellenben arra, hogy falusi népünk vezetői s különösen vezető asszonyai áttanulmányozzák, hogy ennek alapján a kellő hasznos tanácsot megadhassák a tapasztalatlan, tájékozatlan fiatal anyáknak. Bábaasszonyoknak s különösen *vidéki missziós nővéreknek* és ápolónőeknek volna hivatása s kis hasznos könyvecskét megtanulni s az abban foglalt szabályokat és elveket *minden adandó alkalommal minden egyes családnál külön-külön gyakorlatilag bemutatni és megvalósítani.*

Mindenkinek, akit illet, melegen figyelembe ajánlom e könyvecske elolvasását.
Dr. Farkas Sándor.

Halász Gyula; Petőfi Sándor élete. Hasznos Könyvtár, 3-ik szám. Az igazi nagy emberek: a tudósok, feltalálók, írók és művészek — kevés kivétellel — mind magából a küzködő népből eredtek. Azt példázza ez a tény, hogy az Emberiség hőse, dicsőséges alakja mindenki lehet, akiben tiszta és becsületes szív, hit felkészültség és akarat lakik“. Ezt a mottót olvassuk az ÁGISZ Szövetkezet által kiadott Hasznos Könyvtár harmadik számában. Már magában ez is rokonszenvenessé teszi a szerény, de izléses kiállítású füzetecskét, mely arra hivatott, hogy az erdélyi magyar néppel ismertesse meg Petőfi Sándor életét. És kétszeres jelentősége van annak, hogy ez a tisztult, szép hang éppen a nép felé fordul

s neki mutatja meg az igazi nagyság arcát. Az erdélyi magyar népet ma nagyon meg kell tanítani arra, hogy „te is lehetsz az emberiség hőse, dicsőséges alakja.“ A könyv szerzőjétől nyilvánvalóan távol áll az a szándék, hogy irodalmi igényű művet alkosson, erre a mi körülményeink között szükség sem lett volna. Mindössze annyi célja volt, hogy „Petőfi Sándor élettörténetének és megrázó halálának megismerése felébressze a kíváncsiságot verseinek a megismerésére is.“ Halász Gyula Petőfi életrajzát átolvastuk s úgy találtuk, hogy megfelel kitzített céljának. Nem ismerteti Petőfi költészetét, nem bocsátózik széptani fejtegetésekbe, nem magasztalja a Petőfi költői nagyságát, hanem egyszerűen, simán és keresetlen tár olvasóink elé egy tüneményesen kalandos, regényes, nyughatatlan, hatalmasivelésű és tragikusan végződő életét. Mindezt kitérők, terjedősebb elkalandozások nélkül a lehető legrövidebben teszi. Ezen a hatvannégy oldalon minden megvan dióhéjban, amit Petőfi életéről tudni kell. És a szerzőnek csakugyan sikerült a drámai lüktetésű életpályát olyan erővel megrajzolni, hogy az olvasóban — még ha alaposan ismeri is Petőfi költészetét, — újra vágyakozást ébreszt végigolvasni a legnagyobb magyar zseni verseit. Az idézetek, noha Petőfinek nem éppen legjobb verseiből valók, oly szerencsésen vannak kiválogatva, hogy mintegy illusztrációkként követik az életrajz stációt. A kis füzet ára mindössze öt lej. Ugy érezzük, minden erdélyi magyar embernek kötelessége volna odahatni, hogy az erdélyi magyar nép széles rétegei olvassák a Hasznos Könyvtár füzetait és köztük Petőfi életét.

S z a t m á r i J e n ő.

Csáki bíró lánya. Január elején kiemelkedő színházi eseménye volt városunknak Szentimrei Jenő Csáki bíró lánya című népballadájának előadása. Szentimrei kritikája után, amit a Julia

szép leányról, de még inkább a kalotaszegiek János vitézéről írt, különösen sokat vártak ettől az előadástól. Szentimreinek magát a falut minden népszínműveskedés nélkül, a maga eredeti valójában kellett a színpadra vinnie. Ezt a feladatot Szentimrei sokkal inkább megoldotta, mint bárki más. Kós Károly díszletei letagadhatatlanul Kalotaszeget állították a darab mögé. A városi és falusi szereplők annyira magát a falut hozták, hogy egyiket a másiktól alig lehetett megkülönböztetni. Sz. Ferenczy Zsizi, Szabó Annuska és Kós Dodó a népábrázolásban egészen újat tudtak adni. A falusi szereplők egyike-másika nem mert maga lenni, mert a szerepre gondolt. Itéletünk szerint a darab fonójelenete az igazi népdalt eddig nem hallott módon vitte a színpadra. Ez a jelenet megmérte a közönség izlését abból a szempontból, hogy Kodály és Bartók működését mennyire tudja értékelni. A darab képei külön-külön igazi mesteri alkotás volt, úgy a felépítésben, mint az előadásban. A darab, mint darab azonban az első felvonástól kezdve esett. Szentimrei a balladában, mint igazi népi műfajban minden felhigítást és betét nélkül akarta a népet magát művésziessen bemutatni. De ez még a Szentimrei adottságaihoz képest is nagy, szinte lehetetlen feladat, mert ha a ballada színpadra kerül, mint hosszabb lélekzetű darab, épen ballada mivolta feszülő elrobajlása oldódik fel. Ha tehát volt a Csáki bíró lányának bibája, az abból származott, hogy az író a ballada feldolgozásával lehetetlenre vállalkozott. A részletekben, a ballada képeiben azonban olyant alkotott, aminek párjával a magyar színpadon még nem találkoztunk. Amit Bartók és Kodály megteremtett az új zenében, azt megtette Szentimrei a színpadon. Mi hiszünk abban, hogy Szentimrei azt a keretet is megtalálja, ami találni fog ahoz a felfogáshoz, aminek alapján a Csáki bíró lányában eddig felülmulhatatlanul részleteket alkotott. L. D.

Kligasítás. Lapunk múlt számában, László Dezső: A kisebbségi élet c- cikkében azt állította, hogy Romániában tizenötmillió az államalkotó román faj lélekszáma. Ezzel kapcsolatban úgy gondos olvasóink a következő statisztikai adatokat közölte velünk: 1. A Stats-Handbuch der europeischen Nationalitäten c. könyv szerint Lucien-Brun (Paris 1923) az ország összlakossága 14.287.000, ebből román nemzetiségű 10.500.000. Vasiliu (Cluj, 1923) 16.943.000, ill. 11.9130.00-ra teszi ezt a két számot. 2. A Jahrbuch der Deutschen Rumunien (Sibiu, 1930) 12.007.000 románról. 3. Istrate 1923-ból 13.062.000 románról beszél. 4. A romániai Központi Statisztikai Hivatal az Istrate adatait tartja leghelyesebbeknek. Mi a fenti kiigazítást örömmel vesszük tudomásul és hozzuk a közönség tudomására.

Főiskolás élet.

A bukaresti magyar diákság munkája. — 250-en vagyunk, legtöbben gyógyszerészeti fakultáson, elöadásra járunk, diákzavargásokban részt nem veszünk. Az alig egy pár héttel ezelőtt 10 éves jubileumát ünneplő Koós Ferenc Kör Diákosztálya mint az előbbi években, a jelen iskolai évben is, tanuláson és előadások hallgatásán kívül, önszegélyezési és önművelési munkát végez. Az önszegélyezési munka (bálok, táncestélyek, kultur és teadélutánok megrendezése, nagy fontossága, mert sem a mindennapi ikenyérért izadó szüleitől, sem pedig az Országos Magyar Párt Diáksegélyző Bizottságától nem kaphat olyan anyagi segítséget, hogy abból legalább abszolút szükségletét kitudná elégíteni. Az utóbbi időken az ilyen irányú erőlködéseink eredménytelenül maradnak, táncestélyeink minden előkészületeink dacár is, nagy ráfizetéssel végződnek. Hiába válna válík minden önszegélyezési munkánk, mert sem erdélyi, sem pedig helybeli testvéreink nem akarnak tudni arról, hogy szükségünk van tanácsaikra és szükségünk van arra a pár garasra is, mert közös adósságot akarunk törleszteni.

Legfontosabb munkánk az önművelési munka. Ezt jelenleg a kisakadémia keretén belül végezzük, 5—6 vagy több, 20—20 tagu csoportban, irodalom-történeti, művészeti, történelmi ki-sebbségi problémáinkat vitatjuk meg, heti kétszeri csoportülésen. A megszélt problémáinkat körí teljes ülés elé vesszük, hol minden héten más-más csoport tart előadást. Ez a munka lelkiismeretes előkészítéssel és nagy lendülettel halad. Reménykedünk, hogy nem fogjuk nélkülözni az erkölcsi és anyagi segítséget a folyó év február 15-iki bálunk megrendezésénél, amit nem mulatozási vágyból, de tanulásunk anyagi biztosítására rendezünk.

Gulácsy László.

A magyar főiskolai hallgatók bálja. A clujai magyar főiskolai hallgatók ideí báljukat február 8-án rendezik meg az iparkamara termeiben. A bál jövedelmét az Országos Magyar Párt diáksegélyakciója és az Ellenzék-menza javára fordítják. A bál előkészítő munkálataival kapcsolatban felvetődött az a gondolat, hogy az ideén külön vá-

lasztják a diákbált a diáksegélyezés ügyétől. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatták, hogy a bálon keresztül nem lehet elég eredményesen megoldani a diáksegélyezés rendkívül fontos kérdését, hanem sokkal szélesebb keretre és nagyobb mérvű mozgalomra volna szükség, hogy a szegény főiskolai hallgatók fokozottabb mértékben jussanak segítséghez. A diáktestületek azonban belátták, hogy ennek a gondolatnak a gyakorlatba való átvitele sok munkát és főleg sok időt igényel, azért ugy határoztak, hogy a diákbált az ideén még a régi rendszer szerint rendezik meg. A jövő évre azonban minden lépést megtesznek, hogy a diáksegélyezés ügye külön választassék a diákbáltól.

A diáktestületek kimondották, hogy az ideí bált a lehetőség szerint az egyszerűség jegyében tartják meg. Felhívták a főiskolások figyelmét, hogy tartózkodjanak a felesleges kiadásoktól, különösen intették a diákságot az estélyi ruháknak pénzért való kölcsönvételétől.

A diákbál rendezőségét különben az alábbiak személyében választották meg. Elnök: Medgyessy Béia; társelnökök: Hunyady Mátvás, László András, Nagy Zoltán jh.. Tökés József; titkár: Kóréh Béia; — elgányvaida: Demeter László; főpénztáros: Kovács Gyula; pénztárosok: Bohánszki László és Tana József; ellenőrök: Bálint István és Járy Árpád. Főrendezők í Asztalos Éva, Albu Zoltán, Balassy Ilus, Balla Pál, Balogh László, Bodnár Klára, Boga Éva-Mária, Cseke Vilmos, Erdős Mihály, Fábián Béia, Finta Zoltán, Fóris Lenke, Gaál Ferenc, Gergely Ferenc, Guráth Béia. Hankó Éva, Harkó József, Illyés Elemér, Juhos László, Kereki Gábor, Kheil Zoltán, Király Endre, Kováts Katalin, Kuszálík János, László Attila, Major Pál, Makkai Ernő, Miszti László, Nagy Ferenc, Nagy Zoltán tj. Papp László, Pálocsaí László, Páncél János, Pataky Erzsébet, Póka Endre, Rieger Farkas, Rimely Mária, Sándor Erzsébet, Sary István, Sólyom Ferenc, Szolga Ferenc, Tarczynski Kázmér, Tökés István, Vass Gizella, Venczel József, Vogel István, Zippel László, Zsulyevics Eleonóra és Zsulyevics Erzsébet.

Előfizetési felhívás.

BALÁZS FERENCZ, a cluji, oxfordi és berkeleyi teológiák elvégzése után bejárta a kerek világot. Miután Berkeleyben elnyerte a hittudományok mestere címet, Japánon, Kinán, Indián, Palesztinán, Törökországon át hazajött lángoló hivatástudattal Erdélybe. Már angol nyelven jelentek meg a könyvei, már rádiók nyilvánosságához jutott Amerikában, Japánban, Indiában, de őt az erdélyi magyar falú hívta, várta, követelte vissza magának.

Balázs Ferencz megadta magát a sorsnak. Ha őt szemelte ki arra a végzetes feladatra, hogy amit annyi időn át elmulasztottak és elhibáztak, úttörőként kevesekkel együtt próbálja megfordítani: vállalta teljes emberséggel, teljes felkészültséggel, akaraterejének, testének, lelkének, egészségének végső megfeszítésével. Csak karmészetes, hogy hálából őt is utólérté az a kegyetlen fantom, amit röviden úgy szoktunk nevezni: „erdélyi sors“. Balázs Ferencz vakációt kapott az élettől, hosszú és súlyos betegség alakjában, hogy megírhatta, mit látott, mit tett, mit akart és mit tudott elvégezni a küldetésből, amely ezen a kietlen földön, ezen a csodálatos földön rája bízott. Balázs Ferencz testileg elesett a harcban, de lelkén nem gázolt keresztül a győzedelmes harci szekér.

Itt van az új könyve: *A rög alatt*. Esztendők küzdelme, öröme, gyötrelme, felemelkedései és letérései egy erdélyi kis falu vívódásaiban. Több ez a könyv minden regényes életrajznál, útleírásnál, izgalmas detektív-regénynél, emlékiratnál. Erdély féltérde csuklott jó katonája vall benne a jelenlevőknek és eljövendőőknek. Bevállja, mennyi szenvedett ő, hogy utat mutasson nekünk: hogyan lehetne kevesebb szenvedés árán többet elérni azon a fronton, amelyen a magunk megtartásának oly egyenlőtlen viadala zúg.

Most csak könyvvivódság, de valamikor — és nem is a messze jövőben — breviárium lesz még a Balázs Ferencz könyve. Breviárium mindazok kezében, akik a végzetes sorsközösségben utat keresnek maguk és sorstársaik számára. A távoli kórágyon sorvasztó lázakkal tusázó Balázs Ferencz helyett a szívéhez nőtt barátai, az Erdélyi Fialatok és a tordai Vidékfejlesztő Szövetkezet vállalkoznak könyve kiadásának megszervezésére. Ezzel a könyvvel nem akar keresni sem a szerző, sem a kiadó Vidékfejlesztő Szövetkezet, amely éppen az ő kezdeményezésére alakult. Csak elakarják juttatni mindenkihez, akiben még élő lelkiismeret pislákol: hadd lássák és olvassák mi az egyetlen út a magunk megtartásához.

Dr. Jancsó Béla az Erdélyi Fialatok nevében, *Kacsó Sándor, Szentimrei Jenő, Dr. Szent-Iványi Sándor, Tamási Áron.*

A könyv terjedelme gondos kiállásban, famentes papíron, kb. 300 oldal. Előfizetési ára: 80 lej. Könyvársi forgalomba 120 lejért kerül. Az előfizető az utánvételezett példány átvételére kötelezettséget vállal. Az összeg előzetes befizetése esetén a könyvet portómentesen küldjük. Az előfizetési ivec és összegek legkésőbb f. évi ápr. 1-ig az AVE (Aranyosszéki Vidékfejlesztő Szövetkezet) Turda címre küldendők.

Minden olvasóé.

Ezzel a számmal, ha megkésve is, de lezárhatjuk hatodik évfolyamunkat és megnyithatjuk az előfizetést hetedik évfolyamunkra. Az elmúlt hat évben újabb és újabb mozgalmak vonultak fel, lapok indultak és szűntek meg. Mi abban az egyszerű tényben, hogy vagyunk és csak olvasóink támogatásából vagyunk, merünk arra következtetni, hogy szükségesek vagyunk. Programot nem változtatunk, utban levőknek tartjuk magunkat, mint ahogy az élet is szüntelen utban levésben zajlik. Szabadságunkat mindennél inkább féltjük, mert hiszünk abban, hogy csak a szabad gondolkodásban tud megszületni a kisebbségi sorsban élő magyarok programja. Előfizetési díjainkat a jövő évre is fenn tartjuk. Kérjük előfizetőinket, hogy hetedik évfolyamunkra szíveskedjenek előfizetéseiket megújítani és szerezenek lapunknak újabb barátokat. Különösen számítunk arra a fiatal magyar intelligenciára, amelyik nem régen még egyetemi hallgató volt és arra az ifjúságra, amelyik most ül az egyetlen padjai között. De régi, öreg barátaink jóindulatát is kérjük további munkánkhoz.

Az Erdélyi Fialatok.

Felelős szerkesztő és kiadó: László Dezső.

CENZURAT.